Javorniczky István

Levelek anyámnak

14. rész

Ötvennegyedik levél

Meséltem már neked, anya, hogy ki tudja, hánytízév után újra beiratkoztam a könyvtárba, hozom ki hónapról hónapra az újabb és újabb könyveket, szépirodalmat, mást. Jó ideje csak nagyritkán olvasok, szépirodalomból is szinte kizárólag regényeket, szinte, mert hébe-hóba megakad a szemem egy-egy elbeszélésköteten, s bár nem szeretem az elbeszéléseket, a novellákat, vannak ebben a műfajban is kedvenceim, Raymond Carver például, az amerikai író. Mostanában akadt még egy, egy új kedvenc, aki Izraelben élt, már meghalt, de óhazájába sűrűn hazalátogatott, cseh zsidó író, Viktor Fischl. Sose hallottam a nevét, a véletlen adta a kezemre, ahogy böngésztem a polcokon, megakadt a szemem a címen, Kafka Jeruzsálemben, íme, ilyen a jó cím, kicsit belelapoztam, hazavittem, mint a csendes nyári este nyugalmat hozó hangjai, úgy hangzanak a sorai, vagy mint ahogy anya szól lágyan a gyermekéhez. Eszembe jutott egy rövid írásom, lám, az embernek mindenről előbb-utóbb maga jut eszébe, nevezzük ezt önzésnek, ez máig az egyik legjobbnak tartott írásom, megjelent az egyik kötetemben, nem figyelt föl rá soha senki, egyetlen rokonom, barátom se. Mondtam, hogy nem szeretem a novella műfaját, regényeket olvasok, regényeket írok, mégis ez az írásom áll hozzám talán a legközelebb, szerintem szép, nagyon emberi, én így érzem, idemásolom, ítéld meg te is.

A török bácsi

A török bácsi német volt. Ez állt az útlevelében az állampolgársága mögött. Igazándiból úgy volt ő német, ahogy török. Magyarnak született, magyarországi németnek, azaz svábnak. Hiába káromkodott ékes magyarsággal, ha bánat érte, hiába bókolt szívhez szólóan tiszántúli tájszólásban, ha dobbant a szíve valamely takaros fehérnép láttán. Többezer magával egyetemben kisodorta őt is a történelem oda, ahonnan ki tudja mikor ősei vándoroltak el, Németországba, annak is a nyugati felébe, ahol a török bácsi szorgos két kezével, helyén levő eszével hamar feltalálta magát, s ha vagyont nem is gyűjtött össze, nyugodt jólétben éldegélt.

Nem szenvedett hiányt semmiben. Azazhogy egyvalamiben mégis: feleség nélkül élt a török bácsi. Első asszonya hamar otthagyta. Nem más

férfi miatt lett hűtlen hozzá, a halál csábította magához időnek előtte. Maradt egy lány utána, szerzett sok örömet, sok gondot a török bácsinak. Amikor felnőtt és párt talált magának, a török bácsira újra rátelepedett a magány, amely ha nem is öli meg az embert, olyan üressé, olyan semmivégre valóvá tudja csupaszítani az életet, hogy a magányos ember sokszor nem is tudja: itt jobb-e senyvedni, a földi árnyékvilágban vagy odalenn pihenni dermedt göröngyök, elszáradt gyökerek társaságában.

Nézegetett a török bácsi ilyen-olyan asszonyságokat, de egyik láttán sem dobbant akkorát a szíve, hogy biztosan jelezte volna, ő az, akit keres, ő szíve választottja.

Történt egyszer, hogy a szomszédjához magyarországi rokonok jöttek vendégségbe. Egy asszony a férjével és a kisfiával. A török bácsi szíve azonnal megszólalt, de a török bácsi leintette: férjes asszonyra tisztességes ember nem vet szemet.

Az asszony elutazott, de a török bácsi nem felejtette el szeme barnaságát, arca nevetését, lelke tisztaságát.

Amikor abba a korba jutott, hogy úgy érezhette, dolgozott már eleget, rászolgált a nyugdíjra, a török bácsit elfogta egy érzés, amit először csak tologatott, tologatott önmaga előtt, végül nem bírta tovább és nevén nevezte. A honvágy volt ez a hívatlan látogató, aki először csak vendégségbe jött, végül állandó lakó lett a török bácsi házában.

A török bácsi egy nap felkereste régi hazája követségét, s miután megtudta, hogy hazatelepülésének semmi akadálya, sőt valutájával egyetemben szívesen látják szülőföldjén, osztott, szorzott, ügyintézett és egy másik nap felszállt a budapesti gépre, hogy egy neki olcsó gellérthegyi villában élje le napjait, amelyeket az Isten neki ajándékoz.

Vasárnap volt, amikor a templomból jövet a török bácsi megpillantott egy női arcot. Az arcról eszébe jutott egy nevető száj, a szájról egy ragyogó barna szempár, a szempárról egy gyermekien tiszta lélek.

– Nóra – szólt a nő után.

A török bácsi megtudta, hogy Nóra igazolványában a családi állapot rovatban régóta az elvált bejegyzés szerepel, hogy együtt él a fiával, aki felnőtt férfi, mérnök egy nagyvállalatnál, s hogy Nórának rajta és a szülein kívül alig van valakije. Valakije pedig jó egy esztendeje nincsen. Akkor halt meg a barátja (sok év után az első férfi az életében), fiatalon, alig ötvenévesen

A török bácsi szívében feléledt a tisztességből elfojtott remény. Találkoztak, beszélgettek. A török bácsi nemsokára kérte Nórát, legyen a felesége.

Az asszony habozott. Becsülte a török bácsit, de heves szerelmet nem érzett iránta, s bár tudta, ötvenévesen nem a lángolás kell összekössön két embert, félt igent mondani. Elszoktam már attól, hogy egy „idegen" szuszogjon mellettem az ágyban, hogy egy perc szabadságom ne legyen, mert velem akarja tölteni minden idejét. Győzködte magát, de egyre kevésbé hitt az érveinek.

A török bácsi szóba hozta olykor a házasságot, de nem siettette az asszonyt. Neki az volt a legfontosabb, hogy láthatja, hogy vele töltheti a délutánt. Majd hozzájön, ha úgy érzi. Ő vár türelemmel.

Nóra délutánonként egy kisfiúra vigyázott, a török bácsival néha együtt ment érte az óvodába. Ilyenkor hármasban sétáltak haza, senki nem mondta volna, hogy nem egy boldog nagyszülőpár ballag a töltés mellett szép és okos kisunokájával. A török bácsit a kisfiú nevezte el török bácsinak, mert Hunyadi János és Kinizsi Pál hőstettein lelkesedve számára az idegen a török volt, s bár a török bácsi a legkevésbé sem volt félelmetes, nem szólította volna másképp a világ összes kincséért sem.

Nyár volt és Nóránál vendégek voltak. A konyhában beszélgettek az asszonnyal, a török bácsi egyedül ült a szobában.

– Gyere, egyél friss kukoricát – szólt be Nóra a konyhából.

– Olyan jól érzem magam, hadd maradjak – felelt a férfi.

A rádióban komolyzene szólt. Nórát melegség fogta el, hogy sok év óta először érezte, hogy nemcsak lakása van, de otthona is.

Nyögést hallott.

– Ne ijesztgess – szólt Nóra, s már ment is be a szobába.

A török bácsi a fotelben ült és mosolygott. Nóra hozzálépett, és megérintette. A török bácsi feje kissé félrebillent.

Azonnal meghalt, mondta a mentőorvos.

Jöttek a rendőrök, kérdezősködtek, aztán elmentek.

Üres lett minden.

Milyen boldog volt az apám, amióta megismerte magát, mondta a török bácsi lánya Nórának a temetésen.

Milyen rendes ember volt, milyen végtelenül rendes ember, így gondol a török bácsira Nóra.

Olyan jól érzem magam, ez volt a török bácsi utolsó mondata. Azután már csak boldogan mosolygott, mosolygott, mosolygott.

Hatvanhat éves volt. Akár az anyám…

(Sírok. Sírok. Sírok.)

(Gondolj bele: főzöl eb édet, gőzölög már az étel, s mire elkészül, nincs, aki megegye. Akinek szántad, ott ül a fotelben, s nem kóstol már többet semmiféle ételt.)

Ötvenötödik levél

A novellában, amit olvasok, a két öreg barát, Dávid és az író sajátos miért-mert játékot játszik. A sok rossz ellenére miért volna jó újra élni? Van kedved hozzá, anya? Kezdem én:

– Miért?

– Mert az első villamossal munka után hazafele tartva a ti arcotokat látom, ahogy békésen alszotok az ágyban. Te jössz.

– Mert amikor fáradtan megérkezel, álmomban érzem, ahogy a kezed végigsimít a hajamon.

– Mert az ablakon kinézve látom, ahogy a Gellérthegy fölött fehér bárányfelhők vonulnak a messzeség felé.

– Mert a Duna fölött a hídon átsétálva arra gondolok, milyen szerencsés vagyok, hogy ebben a városban élhetek.

– Mert a sarki boltban Mit adhatok? kérdezi kedves mosollyal a gyakran látott eladó.

– Mert az udvaron két hegedűs játszik a nyári délutánon, és boldogan szedi össze a kétfillérest, amit papírba csomagolva dobnak nekik le a gyerekek.

– Mert amikor a vonat megáll a kis falusi állomáson, tudom, távolabb már izgatottan lesitek az utat, kijöttem-e hozzátok a nyaralóba a hétvégére.

– Mert a klotildi hegyoldalban a fűben heverve hallgatom a madarak énekét.

És folytatjuk, mondunk a miértre újabb és újabb merteket, valóságosat és kimódoltat, sose gondoltat egyaránt. Miért is ne lehetne így, ez ugye, képzelt játék, a képzelet játéka. Belefér ilyen is meg olyan is. Halottként, élőként mindketten igennel felelünk arra, hogy a sok rossz ellenére miért volna jó újra élni. Ezekért az apró örömökért.

Ötvenhatodik levél

Van egy barátom, anya, akivel hosszú évek óta beszélgetni hívogatjuk egymást valamilyen étterembe, mindig másba, ahol már voltunk, oda tilos, szigorú szabály. Tíz éve is lehet már az első együtt vacsorázásnak, mert kezdetben estebédre ültünk be valahova, mikor jött a covid, tudod, az az ijesztően ismeretlen világjárvány, amely sokakat ragadott idő előtt magával, a Ligetben sétáltunk, aztán visszatértünk az evéses formához, de ebédidőben. Ezeken az alkalmakon kívül máshol nem kerestük egymás társaságát. Bár ez nem igaz, két esztendeje összegyűlik

nálunk nagyjából havonta vagy húsz ember, korunkbeli házaspárok, meg a fiam, mind az én közelebbi, távolabbi ismerősöm, barátom, vannak, akik a jogi egyetem óta, sőt a katonaság óta azok, vannak, akikkel a második szakomon ismerkedtem meg. Akad volt munkatárs, ilyen ez a barátom is, hol egyikünk, hol másikunk ajánl helyet, egyre nagyobb kínkeserv megfelelni a magunk alkotta szabálynak, de azért találni mindig egy újat, a gazdasági nehézségek is besegítenek, néhány évet él meg manapság jónéhány vendéglátóipari egység Budapesten, a régi helyén megnyílik egy új, az viszont nem kikötés, hogy ugyanabba a térbe se mehetünk el még egyszer. Amióta van internet, ha én hívom őt, ha ő engem, szinte mindig előzetesen megnyitom az étlapot, amikor belépek az ajtón, már tudom, mit rendelek aznap, így voltam most is, amikor ő volt a soros, s egy olasz étterembe szólt az invitálás. Olasz étterembe? Hát ha olasz étterembe, hát olasz étterembe. Kezdtem a levesekkel, helyesebben azzal a kettővel, ami szerepelt a menüsorban, mediterrán halleves, enyhén csípős, meglehetősen borsos, főételnek is díszre való áron, és jóval olcsóbb paradicsomleves salernói módra. Ha van valami, amit kevéssé szeretek, az a paradicsom, nyersen, főzve, szószként, levesként, megeszem, ha kell, de legalábbis belül enyhe fintort vágva, ifjabb koromban még erősebb ellenérzéssel, ellenszenvvel, gyomor-irányú tiltakozással viseltettem iránta. Tizenhat évesen Lipcsében ültem egy panelház erkélyén, vendéglátóim Budapesten nyaraltak az előző évben, emlékszel, te segédkeztél nekik fordítóként, viszonzásul meg-hívtak magukhoz egy hétre, hogy gyakorolhassam a németet, velem egykorú lányuk, a nagydarab szeplős, nagyon kedves, de nagyon nem szép Christine nemcsak ebből az önzetlen megfontolásból pártolta látogatásomat, későbbi részletekbe most nem megyek bele, megírtam egyik könyvemben, a *Megtalálni Helga Schleußner*-ben. Este érkeztem hozzájuk, húszórás vonatút után, meglehetősen éhesen, kínáltak is rögtön vacsorával, elsőként zellerlevessel, ha van, amit a paradicsomnál is jobban utáltam, az a zeller, már a szagától is émelyegtem, meg is köszöntem néhány magamba erőltetett kanál után, egy kis tejet? szóltak mosolyogva, nem meséltem el, hogy négyéves korom óta, amikor a kétéves húgom és vele együtt az őt utánzó én is abbahagytuk a tejivást a cuclisüvegből, egy korty nem ment le a torkomon, van paradicsomital is, mondták, másnap a városnézés során mindennél nagyobb figyelmet szenteltem a HO feliratnak, ami valamilyen éttermet és benne illemhelyet jelzett… Az olasz éttermek sose tartoztak a kedvenceim közé, due to …, mondaná a művelt angol, … a paradicsom-központúságuknak, nem kedvencem a pizza, nem kedvencem a makaróni meg a spagetti, amit

nem csak az íze miatt nem szeretek, a szájból kilógó hosszú szálak látványa is lehangol. Megyek hát az olasz étterembe, ahova a barátom hív, rendelek majd paradicsomlevest, szicíliai módra, utána valami tésztát, alighanem paradicsomszószosat, a végén megkönnyebbülés lesz a desszert, de hát nem is az ételek ízéért találkozgatunk, hanem hogy beszélgessünk, azt meg egyetlen szakács és nemzeti konyha sem ronthatja el, legfeljebb mi magunk, ha kifogyunk már a szóból, de ez azért ritkán fordul elő.

Ötvenhetedik levél

Anya, ma hasznosnak éreztem magam. Nem csináltam semmi különöset, sőt, nevetségesen kis dolog, kis dolgok voltak, amiket tettem, de apró örömöt szereztem magamnak. Elmentem bevásárolni, mindenféle zöldségeket, hogy Éva megfőzhesse Áronnak holnap ebédre a rakott zöldséget, sikerült mindent beszereznem, legelőször a három előre csomagolt brokkolit tettem a kosárba, aztán a karfiolt, az édesburgonyát, hármat, ahogy Éva a papírra felírta, aztán öt céklát, igyekeztem gondosan válogatni, ahogy kérte, láttam szép padlizsánt, gondoltam, jó lesz plusz, meg cukkinit, bár azt kevésbé kedvelik, volt a gondolán fejes saláta, amit a múltkor a piacon se árultak, nosza, be a kosárba, odább meg szép egészséges fürtös uborka, Éva nem szereti a kígyóuborkát, csak ezt a hagyományosat, nem is ismertünk mi annak idején másfélét, ez a kígyó talán a te utolsó éveidben se nagyon volt még, azóta tele vannak vele a boltok, fürtöst meg ritkábban látni, a zöldségekkel végeztem, vettem Évának citromot és banánt, csak hármat-hármat, ahogy lelkemre kötötte, hogy ne többet, és szerencsém volt a hűtőpultnál is, volt bio tejföl, bio kefír, bio joghurt, ezek ízlenek neki a legjobban, tegnap három üzletet is végigjártam értük, hiába, megnéztem a cédulát, mi kellhet még, megvan, brokkoli, keresem, hát nincs sehol, mehetek majd még egy helyre, gondoltam, azért megkérdeztem a pénztárosnőt, nem kaptak ma brokkolit, a hölgy rám nézett, fagyasztottra gondol? nem, mondtam, rendes naturális brokkolira, tétovázott egy pillanatig, aztán a becsomagolt brokkolira mutatott a kosaramban, elnézést, mondtam, megzavart kissé engem, mondta mosolyogva, magamat is, mondtam zavartan, de ettől a kis öregkori előalzheimer-kóros epizódtól eltekintve elégedetten mehettem a buszhoz, megvettem mindent. Rendszeresen én vásárolok, maga az esemény nem szokatlan, de nem mindig teljes a siker, hol ez nincs, hol csúnya az áru, most minden klappolt. Hazaértem, a kertben három nagy szárazlevél-kupac várt, Évának ugyan fájt a háta, de csak összegereblyézte az ágyásokból a leveleket, fogtam a zsákokat,

belegyömöszöltem az avart, aztán a pincéből előhoztam a kerti bútorokat, két rattan fotelt, az összecsukható asztalt és a kerti padot, tavaly lekentem őket színtelen lakkal, na akkor is nagyon hasznosnak éreztem magam. A háztartási munkák közül a takarítónő, amióta van, már elhappolta tőlem a porszívózást, maradt a mosogatás, amire te annak idején a húgomnak megjegyezted, micsoda dolog, az én fiam mosogat, nem mondtad ki, csak sejttetted, hát nem az asszony dolga ez is. Tudod, egy efféle fizikai munka, feladatvégzés tud nekem igazán örömet okozni, megírni egy cikket, tanulmányt, regényt, szép, szép, elismerem, munka az is, de az viszonylag könnyen megy, nincs benne különösebb pláne, de beverni rendesen egy szöget, lefesteni a padot, elvégezni valamilyen fizikai munkát, azért jár magamtól az elismerés, akkor hasznosnak érzem magam. Érthető, sose engedtetek semmi nehéz, fáradságos munka közelébe, az egyszem szénhordáson kívül, a pincében sietősen megraktam a puttonyt, s iparkodtam felfele, hogy ne találkozzak patkánnyal, más dolgom nem volt a háztartásban, nem voltak szerszámaim, nem fúrtam, faragtam, ügyetlen is lettem, akárcsak apa, aki bizton számíthatott a családi társbérletünkben a két ügyes férfire, keresztapára és a nagybátyámra, mindketten tanult villanyszerelők, s különösen keresztapa roppant találékony ezermester, ha leverte a biztosítékot valami, vagy elromlott a csengő, ők megjavították. Nagy becse van hát előttem annak, ha valami gyakorlati dolgot megoldok, legyen bármilyen kicsi is, hibáztathatnálak ezért a kíméletért, amivel körülvettél, hisz jót akartál, ennyi évesen már nevetség tárgya lennék önmagam előtt, örülök minden ilyesminek, mint ezek a mai önhasznosítások, ez van, hasznossá teszem magam, ahol tudom, ahol meg nem..., hát ott nem. Üsse kő.